

בעזרי"ת

ליקוט ראשונים

[עם ליקוט אחרונים]

על עניני סת"ם

מנחות לד' ע"א

[שמעתתא דמזוזה אחת]

[טיוטא]

שולמן

שדרות אשכול ג' 36

0775520351

תוכן ענינים

דתניא בית שאין לו אלא פעים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין

- א..... ספר המנהיג הל' תפילין [עמוד תרד]
- ב..... ספר האשכול (אלבק) הל' מזוזה עה.....
- ג..... ראבי"ה תשובות וביאורי סוגיות סי' אלף קנ.....
- ג..... רבינו יהונתן על הרי"ף הל' מזוזה (ו. מדפי הרי"ף).....
- ג..... פסקי רי"ד מנחות לד.....
- ד..... פסקי ריא"ז הל' מזוזה וספר תורה [אות מה].....
- ד..... חידושי הרשב"א מנחות (מיוחס לו) לד.....
- ו..... בית הבחירה למאירי יומא יא:.....
- ו..... רבינו ירוחם תולדות אדם וחוה נתיב כ"א ח"ז.....

ליקוט אחרונים

- ז..... שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קא.....
- ז..... לבוש יורה דעה סימן רפז סעיף א.....
- ז..... ערוך השולחן יורה דעה סימן רפז.....
- ח..... ערוך השולחן יורה דעה סימן רפט.....
- ח..... חזון איש יורה דעה סימן קעא סק"ז.....
- ח..... חזון איש יורה דעה סימן קעא סק"ח.....

דתניא בית שאין לו אלא פנים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין

ספר המנהיג הל' תפילין [עמוד תרד]

אלא דאכתי צ"ע דמאחר דמסוגיין מוכח דדרשה דר"ע קאי על הפנים שאי"צ ב' פנים וסגי בפך אחד, מנליה לסמ"ג לפרש את דרשת הספרי שהוא דרשה דר"ע בא"א דקאי על המזוזות שבכתב, ולכאורה היה נראה מזה דדברי הסמ"ג ואין צריך להניח ימין ושמאל" קאי אדלעיל מינה וכמש"כ בשמעתתא דהיכר ציר וצ"ע. ומצאתי בחשק שלמה בסוגיין שנראה דכוונתו להקשות תמיהה זו על הסמ"ג שמסוגיין נראה דהנידון הוא על הפנים אי בעינן ב' פנים או פך אחד לחיוב מזוזה ומהסמ"ג נראה שפירש לברייתא שבסוגיין דקאי על המזוזה שבכתב, ולכאורה צ"ב מה קשה לו לחשק שלמה הא שפיר אפשר לומר בפשיטות דאה"נ דהברייתא אפצים קאי והספרי על המזוזה שבכתב קאי, מה שנראה מזה דהיה פשוט לו לח"ש שאין מקום לחלק כן דעד כמה שהברייתא קאי על הפנים לא יתכן שאותה דרשה בספרי קאי על המזוזה שבכתב.

אלא דהחשק שלמה הביא דבילקוט שמעוני על משלי (רמז תתקמ"ג) מצינו כדברי הסמ"ג דר' ישמעאל אתי למעוטי שאי"צ לקבוע ב' מזוזות בפתח אחד וז"ל הילקוט"ש "לשמור מזוזות פתחי, א"ר תנחום חייב אדם לתת מזוזה על פתח ביתו, רבי לוי אמר שתי מזוזות הן אחת מכאן ואחת מכאן, רבי ישמעאל אומר מזוזה אחת, וחכמים אומרים הלכה כדברי רבי ישמעאל, למה שאם אדם עושה שתי מזוזות אינו יודע אי זו עיקר ואי זו טפלה, מסייע ליה לרבי ישמעאל דאמר קרא וקשרתם לאות אם אדם עושה שני תפלין אחד מכאן ואחד מכאן אינו יודע אי זה עקר ואי זה טפל אלא ודאי הלכה כרבי ישמעאל מה מזוזה אחת אף תפלין אחת", עכ"ל. וכתב עלה הח"ש דר' ישמעאל בילקוט"ש אזיל לשיטתו בברייתא שבסוגיין שאי"צ לקבוע ב' מזוזות בפתח אחד.

ואני בעניותי לא ירדתי לסו"ד של הח"ש שהרי הילקוט"ש מייית דרשה אחריתי מדרשת ר' ישמעאל שבברייתא, מה שנראה מזה דאדרבה דהברייתא לאו בחד ענינא עם הילקוט"ש איירי, דהילקוט"ש בדן מזוזה שבכתב קאי שאי"צ לקבוע ב' מזוזות בפתח אחד, והברייתא בדן הפנים מיירי שאי"צ ב' פנים כדי להתחייב במזוזה, וצ"ע.

ובעיקר הביאור בברייתא בסוגיין מצינו בקרן אורה וכע"ז בערוך השולחן (סי' רפ"ט ס"ב) שדנו דלדעת הרמב"ם דברי ר"י ור"ע קאי על מזוזה שבכתב, והוא דהנהגה הרא"ש בהלק"ט (הל' מזוזה ס"ד) פוסק כר"מ ומשום "דר' ישמעאל ור"ע קיימי כוותיה", אמנם הרמב"ם (רפ"ו מהל' סת"ם) פסק כרבנן דפליגי על ר"מ, וקשה הא ר' ישמעאל ור' עקיבא כר"מ ס"ל ומדוע לא פסק כוותיהו, ומיישב הק"א את דעת הרמב"ם ז"ל ור"י ור"ע י"ל דמדוד דפתח לא הוי אלא בב' מזוזות, והא דאמרי מזוזות כתיב ואין ריבוי כו' היינו שלא נימא דצריך לכתוב על ב' המזוזות, כדכתיב וכתבתם על מזוזות, להכי קאמרי דאין ריבוי כו', או משום דזה בנה אב כו' וצריך עיון בספרי, עכ"ל, עיי"ש, וצ"ע כוונתו דאין הרמב"ם מפרש לברייתא דלא כפי המוכח מהסוגיא, ואולי כוונתו בזה שהרמב"ם סמך על הספרי שהביא דרשה דר"ע לענין מזוזות שבכתב, [אלא דזה גופא צ"ע דילמא גם הספרי קאי על הפנים ולא על המזוזות שבכתב].

אלא דיעוינו ב"ז יו"ד (סי' רפ"ט ס"א) "אין להקשות ליבעי שתיים דהא על מזוזות כתיב, י"ל מדכתב רחמנא גבי קרבן פסח שתי מזוזות ש"מ שבשאר מקומות דהוה מזוזות לא הוה שתיים. גמ' בהקומץ", עכ"ל, הנה מפורש בדבריו שפירש את הנידון בסוגיין אי בעינן לכתוב ב' מזוזות בפתח אחד או לא, עיי"ש, וכן נראה מדברי הב"י שם (ס"ב) שהביא את דברי הסמ"ג אלו בסי' רפ"ט שהוא הלכות

מאי טעמא דר' מאיר דתניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתיים, כשהוא אומר מזוזות בפרשה שניה שאין תלמוד לומר הוי רבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, מיעוט הכתוב למזוזה אחת, דברי ר' ישמעאל. ואי תימא מזוזות כתיב כדברי רבנו שלמה, היאך (לומ') [אומר] מיעוט מזוזות שתיים משום דיש אם למקרא והלא ר' ישמעאל אית ליה בריש סנהדרין יש אם למסורת? על כן נראה כרבנו האלפסי, (מזוזות) שהוא לשון רבים אף למסורת ומכל מקום טוב הוא לכתוב בשניהם מזוזות לאפוקי נפשין מפלוגתא.

ספר מצוות גדול עשין סי' כג

ואין צריך להניח מזוזה ימין ושמאל², ותניא בספרי (ואתחנן פיסקא יא) רבי יצחק אומר הרי הוא אומר (שמות פי"ב פ"ז) ולקחו מן הדם

¹ עיין בתוס' בד"ה "כשהוא אומר" שיישב קושיא זו.

² עיין לעיל בשמעתתא דהיכר ציר שכתבנו ע"ד הסמ"ג אלו "אין צריך להניח מזוזה ימין ושמאל" דקאי אדלעיל מינה שכתב שם ז"ל "פתח שבין שתי בתים הלך אחר היכר ציר, פירוש בעל הבית שציר הדלת סובב בו חייב לעשות המזוזה ימין מבואו דרך אותו הפתח, שנאמר ביתך דרך ביאתך, וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא", ועלה כתב הסמ"ג "ואין צריך להניח מזוזה ימין ושמאל", דהיינו דאי לאו היכר ציר היה צריך להניח ב' מזוזות דכל אחד מהחדרים מחייב מזוזה לצד ימין ידיה, וכן משמעות דברי המרדכי (רמז תתקס"א), עיי"ש.

אמנם עיי"ש שהבאנו מדברי המעי"ט והמהר"ם בנעט שפירשו את דברי הסמ"ג דקאי אסוף דבריו וכפי המובא כאן "ותניא בספרי רבי יצחק אומר הרי הוא אומר ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות זה בנה אב בכל מקום שנאמר מזוזות אינו בכלל שתיים עד שיפרוט לך הכתוב שתי מזוזות", דהיינו דהסמ"ג פירש את הדרשה שבספרי דקאי אמזוזות של הכתב שאי"צ בכל פתח ב' מזוזות שבכתב על כל פנים אלא מזוזה אחת. [ועיין בפרשה סדורה (פ"א הל"ח אות כ"א) שדקדק מהמע"ט שהיתה לו גירסא אחרת בסמ"ג מהגירסא שלפנינו, דלפנינו הגירסא בסמ"ג הוא "ותניא" אמנם במעי"ט הגירסא "דתניא" דמשמע דדרשת הספרי משוייכת לדבריו שלעיל מינה, וכבר קדם למעי"ט בגירסא זו מרן הב"י יו"ד (סי' רפ"ט ס"ב), עיי"ש, וע"ע להלן מש"כ ע"ד ב"י אלו].

אלא דכל נידון זה בפשטות שייך רק על הספרי המובא בסמ"ג אבל על הברייתא שבסוגיין דנחלקו ר' ישמעאל ורבנן מהיכן דרשינן דסגי במזוזה אחת, אי אפשר לומר שהנידון הוא אי צריך להניח ב' מזוזות שבכתב בפתח אחד או לא, שהרי הביאו ברייתא זו על מחלוקת דר"מ ורבנן ואינה על נידון אחר קאי אי צריך שיהיו ב' פנים או סגי בפך אחד, וכן נקט הספרי דבי רב (ע"ד הספרי הנ"ל).

ליקוטי

פנים אחד

ראשונים

ונתנו על שתי המזוזות זה בנה אב בכל מקום שנאמר מזוזות אינו בכלל שתיים עד שיפרוט לך הכתוב שתי מזוזות.

ספר האשכול (אלבק) הל' מזוזת עה.

רב מרי אקלע לבי מר שמואל חזא ההוא פתחא דלית בה אלא חד פצימא משמאלה ועביד לה מזוזת, א"ל כמאן כר' מאיר, אימר דאמר ר' מאיר מימין, משמאל מי אמר, מאי היא, דתניא ביתך דרך ביאתך מן הימין, אתה אומר מן הימין, או אינו אלא מן השמאל, ת"ל ביתך, מאי תלמודא, אמר רבא דרך ביאתך, וכי עקר אינש כרעיה, דימינא עקר ברישא. רב שמואל בר אבא קמיה דרב ספרא משמיה דרבה בר עולא אמר מהכא ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש וגו'.

ומאי ר' מאיר דתניא בית שאין לו אלא פצום אחד, ר' מאיר מחייב במזוזת, וחכמים פוטרם, מאי טעמא דר' מאיר דתניא מזוזות שומע אני מעוט מזוזות שתיים, כשהוא אומר בפרשה שניה מזוזות שאין ת"ל, הוי רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט, מעטו הכתוב למזוזת אחת דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר אינו צריך, הרי הוא אומר על המשקוף ועל שתי המזוזות, שאין ת"ל שתי, מה

קביעת המזוזת שבכתב, ולא בס' רפ"ז שהוא הלכות צורת הפתח לחובת מזוזת, מה שנראה שדברי הב"י הן המקור לדברי הט"ז, אלא דצ"ע טובא היאך תתיישב הסוגיא לפי"ז, שהרי בגמ' דנו אי בעין ב' פצימין או סגי בפצים אחד, ועלה מייתו ברייתא דר"י ור"ע ולא בדין המזוזת שבכתב, [ע"י בערוך השולחן הנ"ל, ובפרשה סדורה (אות כ"א) מש"כ בזה].

ובשפת אמת בסוגיאן איתא ז"ל "נראה יותר דפולגותא דברייתא זו היא על המזוזות דהו"א לקבוע ב' מזוזות על ב' המזוזות וממעט ר' ישמעאל מטעם ריבוי אחר ריבוי ור"ע יליף לה משתי מזוזות דכתיב בפסח והגמ' מייתי לה הכא דכי היכי דממעט ר"י מזוזת א' מכח ריבוי אחר ריבוי כמו כן ממעט ר"מ דפצים א' סגי מכח ריבוי אחר ריבוי רק דמר דרש לה לענין המזוזות ומר דרש לה לענין הפצימין", עיי"ש, ולפי"ז אתי שפיר דעת הב"י והט"ז. וע"ע בשיעורי הגרי"ד שגם כן ביאר ברייתא דר"י ור"ע דקאי על מזוזות שבכתב ועפ"ז יושב את שיטת הרמב"ם, עיי"ש איך שיישב את סוגיית הגמ' באו"א מהשפ"א, וגם עפ"ד תתיישב שיטת הב"י והט"ז, [ע"ע בחי' במיוחסים לרשב"א על מנחות (הו"ד להלן) מש"כ בענין זה, ובמש"כ ע"ד שם].

ועיין ברמ"ע מפאנו (הו"ד להלן) שיצא ליישב את דעת הרמב"ם באו"א ז"ל ד"לא ניחא ליה להרמב"ם לפרש כן, שאילו נאמר גבי כתיבה נמי שתי מזוזות שומע אני טעון כתיבה מכאן ומכאן להכי פרט הכתוב מזוזות שתי פעמים לאשמועין שתי מזוזות וכתיבה אחת, ואתי ר"ע כרבנן. והוה מצי למימר והני תנאי כהני תנאי", עיי"ש.

ת"ל שתי, זה בנה אב כל מקום שנאמר מזוזות הרי כאן אחת עד שיפרט לך שתיים.

ומדחזינן להא ברייתא דפליגי בה ר' ישמעאל ור' עקיבא וקיימי כר' מאיר חזי לן דהלכה כר' מאיר, ועוד קא מסתייע נמי דהלכה כר' מאיר מההוא פתחא דמר שמואל³.

³ וכן פסק הרא"ש בהלק"ט (הל' מזוזת סי' י"ד) ז"ל "ונראה דהלכה כר"מ כיון דר' ישמעאל ור"ע קיימי כוותיה, וכן משמע לעיל דקאמר אימור דאמר [ר"מ] מימין משמאל מי אמר, משמע דאי הוי פצים מימינא הוי ניחא ליה דעביד כר"מ", עכ"ל. וכשיטת האשכול והרא"ש כן שיטת ר' ירוחם, [והאשכול הביא ראיה מהא דמר שמואל קבע מזוזת בפתח שהיתה לה מזוזת אחת וא"כ חזינן ממעשה רב דהלכתא כר"מ, אמנם הרא"ש הביא ראיה מר' פפא דהק' רק מהא דקבע מזוזת בשמאל ומשמע דר' פפא גופיה ס"ל כר"מ דסגי במזוזת אחת בימין הפתח].

אמנם הרמב"ם (רפ"ו מסת"ם) פסק כרבנן דבעינן לחיוב מזוזת ב' פצים. [ועיין לעיל בסמוך שהבאנו מדברי האחרונים ביישוב שיטת הרמב"ם מראיות האשכול והרא"ש]. וכשיטת הרמב"ם כן פסק הראב"י (הו"ד בסמוך) והרי"ד והרי"א⁴ והמאירי.

ולהלכה עיין בשו"ע יו"ד (סי' רפ"ז ס"א) שפסק כדעת הרמב"ם, והרמ"א לא הגיה שם ע"ד השו"ע מה שנראה דגם הרמ"א פסק כהרמב"ם, וכן מפורש בדברי תלמידו הלבוש (הו"ד להלן), אמנם הט"ז שם (סק"א) והש"ך שם (סק"א) הביאו את דעת הרא"ש, ומ"מ כתב הש"ך דיקבענה בלא ברכה, [וע"ע בביאור הגר"א שם (סק"א)].

והנה בדעת הטור (שם) מצינו סתירה בדבריו, דהנה מתח"ד נראה שפסק כרבנן, ז"ל "אין הפתח חייב במזוזת אפילו הוא עומד במקום החיוב אא"כ עשוי כתיקונו כיצד שתהא לו שתי מזוזות ומשקוף על גביהם" וכו', עכ"ל, הנה מפורש בדבריו דבעינן לחיוב מזוזת ב' מזוזות והוא כדעת רבנן, וצ"ע דתוכ"ד סותר משנתו שם דפוסק כר' מאיר ז"ל "פתח שאין בו אלא מזוזת א' כגון שמצד האחד עובר הכותל להלאה מהפתח כזה אם המזוזת מצד ימיני חייב", עכ"ל, הנה מפורש בדבריו דגם בדליכא אלא מזוזת אחת חייב במזוזת, וכבר עמד בקושיא זו המעדיני יו"ט (שם אות מ"א), ונשאר בקושיא ודעת הטור בזה צ"ע טובא.

ומה שנראה לבאר בס"ד בדברי הטור, והוא דהנה הטור בריש דבריו כשהצריך ב' מזוזות כתב "אין הפתח חייב במזוזת אפילו הוא עומד במקום החיוב אא"כ עשוי כתיקונו", ועל זה מפרש "כיצד שתהא לו שתי מזוזות ומשקוף על גביהם", מה שנראה מתו"ד דאין דין מצד עצם החובת מזוזת שיהיו ב' מזוזות אלא דין אחר הוא שיהיה הפתח כתיקונו, אלא דאימתי הפתח הוא כתיקונו רק כשיש לו שתי מזוזות, ואל"ה החסרון אינו אלא זה שאין הפתח כתיקונו, וכמו שמצריך גם שיהיה לו משקוף, וכן המשך דבריו שם דמפרש ואזיל דמה"ט נמי פיתחי שימאי פטורין מן המזוזת נמי יסוד דינם אחד הוא שאין הפתח כתיקונו.

ולפי"ז לו יצויר שיהיה פתח כתיקונו בלא שתי מזוזות יהיה חייב במזוזת כיון שאין דין בשתי מזוזות, ורק שיהיה הפתח כתיקונו, והוא כשיטת ר' מאיר שלא נאמרה הלכה דבעינן ב' מזוזות וסגי במזוזת אחת לחיוב מזוזת, אשר נמצא דביסוד הדין

ראבי"ה תשובות וביאורי סוגיות ס"י אלף קנ

בית שאין לו אלא פצין אחד פטור מן המזוזה כרבנן, מאי טעמא מזוזות כתיב.

רבינו יהונתן על הרי"ף הל' מזוזה (ו. מדפי הרי"ף)

שאיין לו אלא פצים אחד, ש(י)היה הפתח אצל הזוית [ו] ציר הפתח הוא הזוית⁴ ואין אצלו כלום מצד האחר אלא [סף] שסוגר. אמר ליה כמאן כר' מאיר, כדמפרש לקמן דמיחייב מזוזה לבית שאין לו אלא פצים אחד ש(י)היה הפתח אצל הזוית, אימור דאמר ר' מאיר כשהפצים הוא מצד ימין שבו מצות [מזוזה] דשמאל מי אמר.

מאי הוא, מנא לן דמימין דתניא ביתך כו', מאי תלמודא, מאי משמעות איכא כדקרי ביאתך שיהיה מן הימין יותר מן השמאל, ומשני עקר אינש וכו', דרך ביאתך דרך הילוכך רוצה לומר עקר אינש כרעיה דימינא ברישא, אלמא דרך ימין בעינן, ומדאפקיה רחמנא בלשון ביאה ש"מ דרך ימין לביאה בעינן ולא דרך ימין ליציאה⁵. אצל המזבח מימין בבית [ה'], כשהיה אדם בפתח העזרה שבמזרחו והולך למערב הוה ליה אותו ארון מימין

פסק הטור כדעת אביו הרא"ש כר' מאיר שא"צ ב' מזוזות, ולא הצריך ב' מזוזות רק כדי שיהיה הפתח כתיקונו.

אלא דאכתי צ"ע דסוכ"ס הטור בסו"ד מחייב גם בפתח שאין לו אלא מזוזה אחת, וקשה דאה"נ דמצד ההילכתא דמזוזות ס"ל לטור כר"מ דסגי במזוזה אחת לחיוב מזוזה, אבל אכתי יש לפטור פתח זה מצד אחר שאין הפתח עשוי כתיקונו. ומה שנראה לחדש בזה דס"ל לטור דאע"פ דבעלמא פתח שאין לו ב' מזוזות אין הפתח כתיקונו, מ"מ כל זה בפתח בעלמא, אבל פתח שבקרבן זוית דרכו בכך שאין לו אלא מזוזה אחת, והרי הוא פתח העשוי כתיקונו, ואין לדון בו רק מצד החסרון שאין בו ב' מזוזות, ובזה הרי פוסק הטור דסגי במזוזה אחת.

⁴ כן פירש רש"י, ועיין בגידולי הקדש (ס"י רפ"ז סק"ב) מה שביאר בזה.

⁵ וכן פירש רש"י, ומשמעות דבריהם דבפתח שאינו עשוי אלא ליציאה פטור מן המזוזה כיון שאין שם מקום לקביעת המזוזה, וכן משמעות דברי ר"יו (תולדות אדם וחווה נתיב כא ח"ז) ז"ל "כי המזוזה דינה ליקבע לצד ימין דרך ביאה מן הבית ולא דרך יציאה", וכן דייק המק"מ (ס"י רפ"ו סק"כ) מדברי ר"יו שפתח המשמש רק ליציאה פטור מן המזוזה, ועיין בפרשה סדורה (אות מ"ג) מש"כ בענין זה, [ע"ע בספר האגב"א שהביא בשם הגאון ר' אליהו מישקובסקי זצלה"ה ר"י כנסת חזקיהו שנקט בביאור דברי רעק"א (הו"ד בשמעתתא דהיכר ציר ע"ד הריא"ז שם) דפתח יציאה חייב במזוזה, (אלא דעיי"ש שם במש"כ ע"ד רעק"א מהחז"א)].

שהיה נתון אצל הקיר צפונה של מזבחה, אלמא דכל שניתן דרך ביאה צריך ליתנו מימין כי הכא אלמא (אין) דרך ימין הויה ביאה.

מאי טעמא דרבנן, דכתיב מזוזות מלא⁶, טעמא דיש לו שני פצימין מזוזות מיחייב במזוזה אבל לא בפצים אחד. ור' מאיר יליף ממזוזות השני שאינו מלא, להודיענו שאע"פ שאין לו אלא פצים אחד מיחייב במזוזה, מיעט הכתוב למזוזה שאע"פ שאין לה אלא פצים אחד חייב במזוזה, שאין ת"ל שתי דהא מיעוט מזוזות שתיים.

פסקי רי"ד מנחות לד.

רב פפא איקלע לבי שמואל מר חזא ההוא פיתחא דלא הוה ליה אלא חד פיתחא משמאלא, ועבידא ליה מזוזה, אמר ליה כמאן, אמר ליה כר' מאיר, אימור דאמר ר' מאיר מימין, משמאל מי אמר, מאי היא דתניא ביתך, מן הימין, אתה אומר מן הימין או אינו אלא משמאל, ת"ל ביתך, מאי תלמודא אמר רבא דרך ביאתך מן הימין, דכי עקר אינש ברישא רגליה דימינא עקר. רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבה בר עולא אמר מהכא ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית יי'.

מאי ר' מאיר דתניא בית שאין לו אלא פצים אחד, ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטריין, פירוש פצים אחד כגון שסמך ביתו לבית חבירו ולא חיבר כותלו לכותל חבירו, ובין כותלו לכותל חבירו עשה פתח, כגון שכותלו היה מושך ובא מן המזרח למערב, וכותל בית חבירו היה מן הצפון לדרום, ובכותלו עשה פצים שהוא סימן פתח, ובכותל חבירו אין שום סימן פתח⁷.

מאי טעמא דר' מאיר דתניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתיים, כשהוא אומר מזוזות בפרשה שנייה, שאין ת"ל, הוה ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, מיעט הכתוב למזוזה אחת דברי ר' ישמעאל, ר' יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר על המשקוף ועל שתי המזוזות, שאין ת"ל שתי המזוזות, ומה ת"ל שתי המזוזות, זה בנה אב כל מקום שנאמר מזוזות אינו אלא אחת עד שיפרוט לך הכתוב שתיים, והלכה כחכמים.

⁶ עיין לעיל בדברי המנהיג, ובדברי התוס' בד"ה "כשהוא".

⁷ עיין לעיל בשמעתתא דראשי כתלים מש"כ בביאור דברי הפסקי הרי"ד אלו, ע"ע בדברי הריא"ז (הו"ד בסמוך) ובמש"כ שם בביאור דבריו.

ליקוט

פנים אחד

ראשונים

פסקי ריא"ז הל' מזוזה וספר תורה [אות מה]

אכסדרה שלפני הבית שדופן רביעי פרוץ כולו, אף על פי שיש לה פצימין פטורה מן המזוזה, שלא נעשו אותן הפצימין לתקון הפתח אלא לחזוק התקרה הסמוכה עליהן. וכן ראוי לומר במי שסמך ראש פתחו על פני רחבו שלכותל, אף על פי שהיו פני הכותל שוים וחלקים, הואיל ולא נעשו לתקון הפתח אינו דומה לפצים, והרי הוא כמו פתח שאין לו אלא פצים אחד ופטור מן המזוזה, וכך היא שטת מז"ה.

חידושי הרשב"א מנחות (מיוחס לו) לד.

מה תלמוד לומר שתי זה בנה אב שכל מקום שנאמר (מזוזה) [מזוזות] אינה אלא אחת עד שיאמר שתי, וא"ת אדרבא נילף מהכא לומר מה כאן שתי אף כל מקום שנאמר מזוזות ר"ל שתי, וי"ל דא"כ לא יכתוב שתי וממילא ידענא דמזוזות משמע שתי מדלא כתיב מזוזה, וא"כ למאי כתביה, אלא לומר כאן שתי ולא בעלמא אף על גב דכתיב מזוזות. וא"ת אכתי לשתוק משתי ולכתוב מזוזות דלשתמע שתי, ומ"מ ילפינן גבי מזוזות דהכא דר"ל אחת, משום דאין רבוי אחר רבוי אלא למעט כדקאמר ר' ישמעאל, וא"כ קשיא לר' עקיבא דאמר דאין צריך לאוכוחי מאין רבוי אחר רבוי אלא משתי, שהרי יכול לומר הכי שכן אמת דבתר דכתב שתי לא צריכין לטעם דאין רבוי. אבל מ"מ קשה למאי כתב רחמנא תיבה דשתי מיותרת כיון דנוכל למילף מאין רבוי וכו', וי"ל דשתי אצטריך לגופיה דאי לא שתי ה"א דנליף מזוזות דפסח ממזוזות דשמע מה להלן אחת משום דאין רבוי אחר רבוי אף כאן לכך אצטריך שתי, ובתר דאכתיב שתי קאמר דלא צריכין לטעם דאין רבוי אחר רבוי, ואף על גב דמזוזות משמע שתי מודאצטריך ריבוי אחר ריבוי למעט מזוזה אחת שכן הלשון דמזוזות משמע שתי, מ"מ כיון דרבוי אחר רבוי אוקי לשון מזוזות דר"ל אחת נילף נמי מיניה לכך אצטריך שתי. וא"ת אכתי למאי אצטריך שתי בלא שתי נמי משמע דר"ל שתי דא"כ לכתוב מזוזה דמדכתב מזוזות ע"כ הוי שתי, י"ל דודאי אי כתב מזוזה היה ר"ל אחת ומ"מ בעבור זה לא נניח דאעפ"י דכתב מזוזות שלא נאמר דר"ל אחת מאחר דנוכל למילף לה מאידך, אי נמי איכא למימר הכי והכי והוה אמינא דמספק יצא באחת לכך אצטריך.

ובמ"ב קשיא דאיך הוה ילפינן פסח מצרים מפרשת שמע דעדין לא נכתבה. וי"ל דאין מוקדם ומאוחר בתורה ואעפ"י שלא נאמרה עדיין ניתנה לידרש, אי נמי ע"כ נראה שנאמרה שמע והיה אם שמע בשעת פסח מצרים ואעפ"י שנכתבה במשנה תורה שהרי קדש והיה

כי יביאך נאמרו בשעת יציאת מצרים וכתוב בהם והיה לאות על יד(י)ך ולטוטפות בין עיניך, אלמא הזהיר אז הקדוש ברוך הוא על התפילין, והתפילין הם נעשים מארבע פרשיות הללו, א"כ היה צריך שנאמרו אז בשעת יציאת מצרים.

ובמ"ב קשה דלכתוב רחמנא גבי מזוזה מזוזה ולא מזוזות והוה משמע אחת, וגבי פסח לכתוב מזוזות דלשתמע שתי ולישתוק משתי ומיתור לשון דשתי והוה ניחא דלא ליצטריך שתי כי היכי דלא תילף ממזוזות דשמע לומר אחת דגבי שמע מזוזה כתיב והכא מזוזות. וי"ל דאצטריך ליה למכתב מזוזות מזוזות דאי כתיב מזוזה מזוזה הוה אמינא דנבעי שתי דכי היכי דכי כתיב מזוזות מזוזות אמינא דר"ל אחת משום אין רבוי וכו', כמו כן כשיכתוב מזוזה נימא דר"ל שתי משום אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, וא"ת א"כ למאי היה צריך גבי פסח לכתוב מזוזות אפילו אי לא כתב אלא מזוזה ילפינן דר"ל שתי משמע בסגנון דלעיל, וי"ל דנימא מילתא דאתיא בג"ש או בילפותא כתב לה קרא בלא טרחא רק מלשון רבים ללשון יחיד ולעולם נימא דמזוזה רבי שתי, לכך אצטריך לכתוב מזוזות מזוזות לאוקומי לחדא. וא"ת א"כ לא לכתוב אלא חדא מזוזה וגבי פסח מזוזות, וי"ל דז"א דצריך לכתוב בכל פרשה ופרשה הנכתבת במזוזה לשון מזוזה כדי להורותנו שהם נכתבות במזוזה שב' פרשיות דשמע והיה אם שמוע הנכתבות במזוזה כתוב בהם מצות מזוזה, וד' פרשיות דתפילין כתוב בהם אזהרת תפילין וא"כ לא מצי למשתק, וא"כ דבעי קרא לומר אחת ובעי ג"כ למכתב בב' פרשיות ע"כ צריך לכתוב מזוזות דאי כתיב מזוזה בפרשה אחת דלהוי חדא הרי לא כתב בב' פרשיות ואי כתב מזוזה מזוזה הוה תרי כדפרישית, לכך צריך לכתוב בתרווייהו מזוזות, וא"ת והלא אי כתב מזוזה מזוזה נימא לעולם חדא ומאי דכפלה כדי להורותנו בכל פרשה שהן נכתבות במזוזה וא"כ אכתי קשה דלכתוב מזוזה מזוזה, וי"ל דז"א דכל זמן דאיכא למדרש קראי לגופייהו יש לנו לדורשם ולא לאוקומי להו ליתור פרשה, ועוד דאין טעם שרוצה לכתוב דינם בפרשיות היפך מטעם שכתבם גם לגופם שהרי נוכל לומר דלשתייהם נתכוין ולעולם בעי שתי, דליכא למימר אי נימא דלגופם לומר ב' איכתבו איך נוכל לומר דלכתבם בפרשיות כתבם נימא דדוקא לגופייהו כתבם, דז"א שהרי יכול לכתוב מזוזות בחדא פרשה מדכתב מזוזה בב' פרשיות ש"מ לכתבם בב' פרשיות נתכוין וא"כ כיון דכשנרצה לומר שלכתבם בב' פרשיות נוכל לומר דר"ל אחת לבד ונוכל לומר דר"ל שתי ובשביל כך לא נמנע דין כתיבתם בפרשיות כדפרשית קודם שיש לנו לומר שנכתבו לגופם לשתי משנאמר דלא, הילכך כל זמן דאיכתבו תרי נאמר דגם לגופייהו איכתבו ועוד דגם כי נימא דדוקא

ליקוטי

פנים אחד

ראשונים

לד.

לדין פרשיות צריך לומר דלגופייהו נמי אתו לומר ב' דאי לחדא לבד אתו לכתוב מזוזות מזוזות דלהו חדא ומדכתב מזוזא מזוזא דאיכא למטעי לומר שתים שמע מינה דבעי שתים, וכן נמי בזה הדרך נוכל לומר כשנכתב מזוזות מזוזות דבעינן לומר דגרעי אחדא.

אי קשיא לך נימא לעולם בעינן ב' כדמשמע מזוזות ומזוזות שני לא נכתב לריבוי ולמעט אלא לדין פרשה, שכמו כן יש לתרץ כיון דנוכל לומר דתרווייהו איכתוב לגופייהו לרבי אחר רבי ולאוקמיה אחדא ובעבור זה לא נמנע לומר דאיכתוב לשם הפרשה משום דאי לומר חדא לבד הרי היה יכול לכתוב מזוזא לבד בחדא פרשה ומדכתב מזוזות מזוזות שמע מינה דלדין הפרשה נכתבו, (ונוכל) ולא נוכל לומר כן שלשם פרשה איכתוב ולא לגופייהו יש לומר קודם דאיכתוב לגופייהו ולפרשה משנאמר דלא איכתוב לגופייהו, ועוד דע"כ גם לגופייהו איכתוב דאי לדין פרשה לבד ודנבעי לעולם ב' לכתוב מזוזא מזוזא כדפרשית דא"כ לכתוב מזוזא מזוזא והוה אמינא שתים. ואין לומר דלא נימא אלא אחת ומאי דאיכתוב תרי זימני משום מצות הפרשיות כדפרשית זאת הסברא גבי מזוזות, דז"א דמ"מ אוכל למימר דלכתוב מזוזות מזוזא דמזוזות נימא ב' מזוזות וממזוזא אזהרת הפרשה והרי אין כאן רבי שהרי לא נכתב בלשון רבי רק בלשון מיעוט ובודאי נאמר דלבד למצות הפרשה נכתב ומדכתב מזוזות ש"מ לריבוי אחר ריבוי כתביה, וא"כ צריך לומר דכי כתיב מזוזות מזוזות דגם למעוטי דרבי אחר רבי כתביה כמו לדין הפרשה וילפינן תרתי, וג"כ נוכח נמי הכרח לגבי דאי הוה כתיב מזוזא מזוזא דתבעי ב' ולא לומר דליכא אלא חדא ולפרשה איכתוב דא"כ לכתוב מזוזות כדפרשית דלא משמע אלא חדא דליכא למימר דהוה משמע תרתי ודנימא דאיכתוב לפרשה דהא אוכחנא דע"כ ר"ל חדא.

וא"ת מנ"ל דדרשא דמזוזות מזוזות דאתא לאוקמי אחדא קאי לומר אעפ"י שאין לו אלא מזוזא אחת, נימא דלעולם בעינן מזוזות כדמשמע ומיעוט דרבי אחר רבי אתא לומר דלא נכתוב אתרי מזוזות⁸, דאי לאו הכי הוה אמינא דצריך לכתבם בכל מזוזא ומזוזא כדמשמע וכתבתם על מזוזות דמשמע על שניהם, ואתא מזוזות דאין צריך לכתבם על שניהם, ומ"מ נבעי בדלת ב' מזוזות קודם שתתחייב במזוזא כדמשמע מזוזות דאיירי בפתח שיש לו ב' מזוזות, וכן למאן דאמר זה בנה אב דשתי נאמר אדרבה זה בנה אב שכל מקום שנאמר מזוזות ר"ל שתי דאע"ג דכתב מזוזות ה"א דבעי שיהיה לסף

ב' מזוזות ולעולם אין צריך לכתוב כי אם מזוזא אחת ולהכי אתא לומר מה להלן נתינת הדם על שתי המזוזות אף כאן הכתיבה על שתי המזוזות למאן דיליף הא מפסח דלכתוב הפרשיות אב' מזוזות. וי"ל דע"כ דרשא דמזוזות ובנין אב דשתי לא מצי אמר לענין כתיבת ב' מזוזות כדפרשית, משום דאין לכתוב לעולם כי אם על מזוזא אחת כדדרשינן מדכתיב ביתך דדרשינן דרך ביאתך ימין, אלמא לא כתבינן כי אם אימין ביאה לבד⁹, וא"כ ע"כ דרשא דמזוזות לגבי דנבעי (ב') פצימין אתא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

וא"ת מאי שנא דגבי מזוזא דרשינן מזוזות לרבי אחר רבי ודאתא למעט וגבי תפילין דרשינן לטטפת לטוטפות כולוהו ולא נימא דלמעוטי אתא כמו גבי מזוזות וכן נמי (סוכה ו'): גבי דפנות דסוכה דבסכת בסכת בסוכות דאתא לד' דפנות אימא דאתא למעוטי. וי"ל דאי הוה כתיבי לטוטפות לטטפות כדכתיב גבי מזוזא דכתיב מזוזות מזוזות (הדא) הוה דרשינן למעוטי כמו גבי מזוזא, אבל מפני שב' חסרין ואחת מלא נאמר מה תרי חסרין לגופייהו לב' כתיב ולא לרבי אחר רבי למעט כמו כן שלישי המלא לא נאמר דאתא לרביי ולמעט אלא לגופיה, ומ"מ דוחק לחלק דאי השנים איכתוב לגופייהו (אמאי לא נוכל לומר דהג' בא לרבי אחר רבי ולמעט שהרי אינו הכרח) שידרשו כולם בסגנון אחד ועוד דאליבא דר' עקיבא דאמר [לקמן ע"ב] טט שתים ופת שתים א"כ מחדא לטטפת משמע ד' אימא דאינך אתו לרבי אחר רבי למעט, ושמא לר' עקיבא להכי נימא דלא אתי למעט משום רבי אחר רבי דא"כ לא ליכתוב אלא תרתי ומדכתב ג' ש"מ לא אתא להכי שהרי אין לומר דנתרבו שני רבין אחד רבי לעשות מעוט אחת.

וא"ת אימא דאתא לב' מיעוטי דב' בתים דלרבי אחר רבי נמעט אחד, ושמא י"ל דלא מצינו שנדרש כי אם רבי אחד למעט ולא ב' רבין דאתו לב' מיעוטי, ומ"מ נוכל לומר דגם כי נימא הכי מ"מ נוכל לומר דאדרבה אתא למעט שהרי אינן צריכין להדרש בסגנון אחד, אלא נראה לומר דכל כמה דמצינן למדרש דאתו לגופייהו לא מוקמינן להו ליתורי ודאתו לרבי אחר רבי למעט ולכך בתפילין דנוכל לומר דאתו לגופייהו לד' בתים וכן בסוכה לד' דפנות מוקמינן להו לגופייהו אבל גבי מזוזות אי אפשר לאוקמינהו לגופייהו שהרי אין יכול להיות בפתח לכל היותר כי אם ב' מזוזות ולא ד' הילכך נוכל לומר דאתו לרבי אחר רבי למעט לאוקמי אחדא. וא"ת לר'

⁹ עיין בדברי הפרשה סדורה (אות כ"א) שהביא את ראיית הרשב"א, עיי"ש עוד מש"כ ליישב את דעת החולקים על הרשב"א.

⁸ עיין לעיל בדברי הסמ"ג, ובמה שהארכנו בדבריו על ה"א זו שיכתוב ב' מזוזות בפתח אחד.

ליקוט

פעים אחד

ראשונים

עקיבא נבעי ג' בתים, וי"ל דר' עקיבא סבר דלאו לגופייהו איכתוב
ולא למיעוט אלא לאזהרת פרשיות וכך קבלה מסיני דאין להוסיף
על ד' בתים.

בית הבחירה למאירי יומא יא:

התבאר עוד במסכת מנחות (לד.) שפתח הסמוך לקרן זוית ואין שם
אלא עמוד אחד וציר הפתח הוא בזוית פטור מן המזוזה.

רבינו ירוחם תולדות אדם וחווה נתיב כ"א ח"ז

פתח שאין לו פצימין כגון שהפתח כל כך רחב כמו רוח א' מהבית,
והכותל מכאן והכותל מכאן של הבית הן פצימין חייבת במזוזה, וכן
אם אין לה אלא פץ אחד, כגון שהפתח לקרן זוית ומצד הא' הוא
כותל הבית מקום פץ ומצד השני פץ, ודוקא שהפץ מימין אבל אם
הפץ משמאל פטור מהמזוזה, כך פשוט בגמרא.

לד.

ליקוטי אזורונים [פצים אחד]

שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קא

בדין מזוזה ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט.

בפרק הקומץ רבה ל"ד ע"א תניא בית שאין לו אלא פצים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים. הרמב"ם בריש הלכות מזוזה פסק כרבנן. והרא"ש פסק כר"מ דאמרין עלה בגמרא מאי טעמיהו דרבנן מזוזות כתיב ור"מ מאי טעמא דתניא מזוזות וכו' ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט מעטו הכתוב למזוזה אחת דברי ר' ישמעאל, פי' אין רבוי החיוב אחר רבוי החיוב אלא למעט תנאי החיוב, שהרי מפסוק ראשון למדנו חיוב לשער שיש בו רבוי מזוזות ופסוק שני ריבה עוד חיוב ואינו יודע מה הוא הא אינו אלא לשער שאין בו רבוי מזוזות דקתני מעטו הכתוב למזוזה אחת, ונמצא הרבוי השני גם הוא רבוי מעליא שמרבה לחיובא דבר ממועט בגדריו. רבי עקיבא אומר אינו צריך וכו' [שהרי לא נאמר על שתי מזוזות כדכתיב גבי דם פסח]. ומשמע ליה להרא"ש דר' ישמעאל ורבי עקיבא משמעות דורשין בלחוד איכא בינייהו ותרניהו רבי ישמעאל ורבי עקיבא כר"מ סבירא להו.

ולא ניהא ליה להרמב"ם לפרש כן, שאילו נאמר גבי כתיבה נמי שתי מזוזות שומע אני טעון כתיבה מכאן ומכאן להכי פרט הכתוב מזוזות שתי פעמים לאשמועינן שתי מזוזות וכתיבה אחת, ואתי ר"ע כרבנן. והוה מצי למימר והני תנאי כהני תנאי אלא דהואיל ורבים פליגי עליה דר"מ ממילא הלכה כרבים ואין צורך להסתייע לומר הלכה כר' עקיבא מחברו, ורב מרי לא אקשי ליה למר שמואל אלא דעבד דלא כמאן, זהו פי' ההלכה על דעת הרמב"ם בלי ספק.

לבוש יורה דעה סימן רפז סעיף א

אין הפתח חייב במזוזה אפילו הוא עומד במקום החייב אלא אם כן יש לו שתי מזוזות ומשקוף, מדכתיב [דברים יא, כ] מזוזות מלא בשני ווי"ן, משמע רבים שתי מזוזות....

ערוך השולחן יורה דעה סימן רפז

ד **עוד** כתב הטור פתח שאין לו אלא מזוזה אחת כגון שמצד האחד עובר הכותל להלאה מהפתח אם המזוזה מצד ימיני חייב ואם מצד שמאלי פטור ואם הפתח ממלא כל הריח חייב שכותלי הבית שמן הצדדין חשובין כמזוזות עכ"ל וזהו מדברי הרא"ש בסי' י"ד שפי' הא דאמרין במנחות [ל"ד א] האי פתחא דאקרנא חייב במזוזה לא כפירש"י שהפתח היתה בקרן זוית אלא שהפתח ממלא כל כותל המזרח ופריך והא לית ליה פצימין שהרי לא נשארו רק כותלי דרום וצפון וא"ל עדי פצימין כלומר אלו הכתלים הנמשכים שם הוי פצימין ועוד אמר שם בגמ' בפתח שלא היה לו רק פצים אחד ומסיק שם דאם היה הפצים בימין אליבא דר"מ חייב במזוזה דר"מ ורבנן פליגי שם בזה ע"ש ופסק הרא"ש כר"מ משום דר"י ור"ע קיימי כוותיה ע"ש [עי' ב"י שכתב זה על כיפה ואינו כן דהרא"ש על דין זה קאמר וכבר השיגו המעיו"ט שם אות ו'].
ה **והסביר** הרא"ש הך דאין לו אלא פצים אחד הכוונה שמעבר השני נמשך כותל הבית בלא פצים ובזה מתבארים דברי הטור אבל דברי הטור תמוהים מאד דהנה הרא"ש פוסק כר"מ דדי במזוזה אחת אבל הטור הא כתב בריש הסי' אין הפתח חייב במזוזה וכו' אא"כ עשוי כתקונו כיצד שתהא לו שתי מזוזות וכו' עכ"ל וזהו כחכמים דפליגי אר"מ ואיך הכשיר בפצים אחד דזהו רק לר"מ ולא לחכמים כמבואר בגמ' וברא"ש ומצאתי מי שהקשה על הטור קושיא זו [מעיו"ט שם בד"ח אות מ"א ע"ש] וגם על הרא"ש ק"ל דכיון דלדידיה קצה הכותלים משמש כפצימין א"כ למה קורא לזה שאין לו אלא פצים אחד הא כיון שמעבר השני נמשך כותל הבית ליהוי קצה הכותל כפצים והרי בהך דאקרנא משמשים שני הכותלים כפצימין ולמה לא תשמש כאן כותל אחד לפצים ויותר מזה ק"ל דאם הרא"ש פסק כר"מ למאי הצריך שמעבר השני תתמשך כותל הבית והא רש"י ז"ל פי' על הך דר"מ בבית שאין לו אלא פצים אחד וז"ל שהיה הפתח אצל הזוית וציר הפתח הוא הזוית ואין אצלו כלום וכו' עכ"ל והרא"ש הצריך שתתמשך כותל הבית בצד השני וצע"ג.

ליקוטי אזורונים [פצים אחד]

(ו) ובש"ע לא הובאו כלל דברי הטור אלה והולכים בשיטתו של הרמב"ם שגם הוא לא הזכיר שני דינים אלו והנה הך דפצים אחד אתי שפיר שלא הביא מפני שפסק דצריך שתי מזוזות כחכמים ולא כר"מ, [אף דר"י ור"ע קיימי כר"מ לא חש לה ועוד דחכמים יפרשו דבריהם אמזוזות ממש כלומר שא"צ לכתוב שתי מזוזות ע"ש ודו"ק]...

ערוך השולחן יורה דעה סימן רפט

(א) אין לשאול למה אין כותבין שתי מזוזות על שני הפצימין מימין ומשמאל כדכתיב וכתבתם על מזוזות וגו' ואף על גב דהראשון שבואהבת כתיב מזוזות חסר [דברים ו, יט] אבל בזה לא שמע כתיב מלא [שם יא, כ] ועוד דהא יש אם למקרא אמנם שנינו במנחות [ל"ד א] תניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתיים כשהוא אומר מזוזות בפרשה שנייה שאין ת"ל הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעוט הכתוב למזוזה אחת דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אינו צריך כשהוא אומר על המשקוף ועל שתי המזוזות מה ת"ל שתי זה בנה אב כל מקום שנאמר מזוזות אינו אלא אחת וכו' ע"ש [וזהו כוונת הט"ז סק"א].

(ב) ואין לשאול הא ר"מ דריש התם מהך דר"י ור"ע דאף בפצים אחד חייב במזוזה ומזה דייק הרא"ש דהלכה כר"מ כמ"ש בסי' רפ"ז סעי' ד' אמנם אנחנו נאמר לשיטת הרמב"ם ורוב הפוסקים שפסקו כחכמים דר"מ שהם יפרשו דברי ר"י ור"ע על כתיבת המזוזות ורמזנו זה שם סעי' ו' ע"ש ואדברא דלפ"ז א"ש מאי דבראשונה כתיב מזוזות חסר לומר לך דא"צ לכתוב רק מזוזה אחת ובשנייה מלא לומר לך דצריך שני פצימין דווקא [ואין לתרץ מדאיצטריך ביתך דרך ביאתך וכו' שהרי ביתך אינו מיותר ודו"ק].

חזון איש יורה דעה סימן קעא סק"ז

מנחות ל"ג פתחי שימאי פטורין מן המזוזה דלית להו שקפי ודלית להו תקרה פרש"י אבן נכנס ואבן יוצא, לכאורה נראה דלהני פוסקים דמחייבי במזוזה לפתח שאין לו אלא פצים אחד בימין, לא גרע אבן נכנס ואבן יוצא מלית לי' כלל, ואע"ג דלענין שבת דאמר עירובין י"א דפתחי שימאי לא חשיב פתח, אין חילוק בין חסר לי' של ימין או של שמאל ולא חשיב פתח, מ"מ מזוזה שאני דלא כתיב פתח אלא מזוזות ולא פטרינן פתחי שימאי אלא משום דאין לו מזוזות, ושפיר מרבינן לחייבו במזוזה בפצים אחד, מיהו צ"ע מנ"ל דבעינן תקרה נהי דלא חשיב פתח בלא תקרה הלא בפצים אחד נמי הוי פתחי שימאי ואפ"ה חייב במזוזה ובמע"י כ' בשם הרמ"י דילפינן מפתח מצרים, ולכאורה נראה דבאמת בעינן פתח במזוזה וילפינן משעריך ובלא שקפי פטור משום דלא חשיב פתח, ואפ"ה מחייבין באין לו אלא פצים אחד דרבי בי' קרא, ולפ"ז י"ל דלענין שבת נמי חשיב פתח בפצים אחד, וזה דעת מהראשונים שהביא המרדכי פ"ק דעירובין דקנה ע"ג א"צ אלא מצד אחד ומהר"מ פליג עלי' דלענין שבת צריך ב' פצימין דוקא יעו"ש, וא"כ שפיר איכא למילף מהא דלא מהני דלתות ופצימין בלא תקרה שאין פתח בלא תקרה לעולם, (עי' ס"ק שאח"ז).

חזון איש יורה דעה סימן קעא סק"ח

ל"ג חני פתחי שימאי פטורין מן המזוזה מאי פתחי שימאי פליגי בה רב רחומי ור"י חד אמר דלית להו תקרה וחד אמר דלית להו שקפי ופרש"י תקרה אסקופה העליונה, שקפי מזוזות, ל"א דל"ל תקרה שאין הבית מקורה, שקפי אסקופה העליונה, ואיכא למידק למ"ד דלית להו תקרה, לפי' ראשון שפרש"י, דמשמע דמ"ד תקרה אית לי' דשקפי לא מעכבא, והא אמר לקמן ל"ד בית שאין לו אלא פצים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים, וע"כ ל"פ אלא בפצים אחד, אבל בדלית לי' שקפי כלל לכו"ע פטור, וי"ל דלא נחלק אלא בפירוש פתחי שימאי דא"ר, אבל לדינא מודה דאי לית להו שקפי פטור, אבל קשה למ"ד דלית להו שקפי, למה צריך רבא לאשמועינן הלא נחלקו בזה ר"מ וחכמים באין לו אלא פצים אחד, ואי דב' פצימין קאמר ואשמועינן דהלכה כחכמים, לא הוי לי' לאשמועינן במימרא באפה נפשה, ונראה דלהכי פ"ה הרא"ש אבן נכנס ואבן יוצא, ואשמועינן דלא חשיב מזוזה וכן פרש"י בערובין י"א, וכ"מ בגמ' שם שהרי אין לו אלא פצים אחד היינו שהפתח סמוך לכותל וכמו שפי' הטור סי' רפ"ז, דהכתלים עצמן חשובין מזוזות, ופתח באמצע כותל לכו"ע דכותל שמכאן ומכאן חשיב מזוזה, וא"כ אם נפרש דלית להו שקפי שאין לו

ליקוט אזורונים

[פצים אחד]

פצימין כלל היינו שהפתח ממלא כל הרוח, ולישנא דברייטא עירובין שם שריבה בהן פתחים וחלונות א"א לפרש כן, וע"כ באבן נכנס ואבן יוצא, ואשמועינן דלא חשיב פצים, לר"מ כדאית לי' בחזק פצים, ולרבנן כדאית להו, בשניהם, ואי ר"ר ור"י פליגי לענין דינא, למ"ד דלית להו תקרה, אית לי' דאבן נכנס ואבן יוצא חשיב מזוזה, ולמ"ד דלית להו שקפי אית לי' דתקרה עליונה אינה מעכבת, ומיהו ל"מ כן שהרי איפלגו בעירובין שם לענין מחיצות שבת, ומשמע דכו"ע מודים שאין צו"ה בלא אסקופה עליונה וכדאמר שם ה"ד צו"ה קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ובלא קנה ע"ג אינו אלא תיקון לחיים, והלכך נראה דלא פליגי לענין דינא, ולפי' השני שפרש"י דשקפי הוא אסקופה עליונה, נראה נמי דבהא כו"ע מודו, אלא בקירוי י"ל דפליגי, ולענין מזוזות, זהו מחלוקת ר"מ וחכמים באין לו אלא פצים אחד, ובאבן נכנס ואבן יוצא לא מצינו בגמ' למפסל, ואי פירושא דלית להו שקפי היינו אבן נכנס ואבן יוצא דלישנא דשימאי מתפרש ע"ז, א"כ יש ללמוד מזוזות מאסקופה העליונה לענין ד"ז, ולפ"ז אין לנו נפקותא לענין דינא בכל הני פירושי, רק בדין בית שאינו מקורה דללישנא בתרא שפרש"י פטור ממזוזה למאן דמפרש דלית להו תקרה, ובב"י ס' רפ"ז הביא דברי הגה"מ בשם ר"מ דפסק לחומרא ואיזה שיהי' חייב במזוזה, ומשמע דאי איכא משקוף עליון בלא מזוזות חייב ומזוזות בלא משקוף נמי חייב, וזה תימא דהא פצים לכו"ע צריך, וכן משקוף משמע דלכו"ע צריך וכמש"נ וכן משמע בעירובין שם בהא דמבעיא אי צריך ליגע ופשיט שם ממזוזה מדין כיפה משמע דגם במזוזה צריך ליגע אי דין הוא דצריך ליגע, אבל בלא משקוף לאו פתח הוא, וצ"ע.